

O'QUV MUASSASASIDA MAVJUD HOLATNI TAHLIL QILISH METODIKASI (DIAGNOSTIKA, SO'ROVNOMA, INTERVYU NATIJALARI)

Sarimsoqova Maftuna Obidjon qizi

*Namangan Davlat Pedagogika instituti Maxsus
pedagogika (logopediya) 2- kurs magistiranti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o'quv muassasalarida ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda diagnostika, so'rovnoma va intervyu metodlarining o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. O'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari, mayllari, ehtiyojlari va muammolarini aniqlash pedagogik jarayonni individual yondashuv asosida tashkil etishga imkon berishi yoritilgan. Intervyu metodini qo'llash bosqichlari, talablari hamda uni o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, metodlar asosida olingan natijalarni tahlil qilishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari bayon etiladi.*

Kalit so'zlar: *Diagnostika, so'rovnoma, intervyu, pedagogik jarayon, tahlil, individual yondashuv, o'quvchi rivojlanishi.*

Аннотация: *В данной статье научно обосновано значение методов диагностики, анкетирования и интервьюирования в повышении эффективности образовательного процесса. Показано, что выявление индивидуальных особенностей, интересов, стремлений и проблем учащихся обеспечивает возможность применения индивидуального педагогического подхода. Раскрыты этапы применения интервью-метода, требования к его организации и его значимость в профессиональной деятельности педагога. Представлены научно-методические подходы к анализу полученных данных.*

Ключевые слова: *Диагностика, анкетирование, интервью, педагогический процесс, анализ, индивидуальный подход, развитие учащихся.*

Abstract: *This article provides a scientific analysis of diagnostic methods, questionnaires, and interviews in improving the effectiveness of the educational process. It highlights how identifying learners' individual characteristics, interests, tendencies, needs, and problems enables the implementation of an individualized pedagogical approach. The stages and requirements of the interview method and its significance in teachers' professional practice are explained. The article also presents methodological approaches for analyzing data obtained through these methods.*

Keywords: *Diagnostics, questionnaire, interview, pedagogical process, analysis, individual approach, learner development.*

KIRISH

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual jihatlarini chuqur o'rganish o'qituvchining pedagogik faoliyatida muhim o'rin egallaydi. So'nggi yillarda ta'lim sifatini oshirish, o'qitish jarayonini optimallashtirish va o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlashga

qaratilgan turli diagnostik metodlar keng qo'llanilmoqda. Diagnostika, so'rovnoma va intervyu metodlari o'quvchi shaxsining rivojlanish darajasi, qiziqishlari, ehtiyojlari va mavjud muammolarini aniqlashda samarali vosita sifatida tan olinadi.

Mazkur maqolada o'quv muassasasidagi mavjud holatni aniqlash va tahlil qilishning ilmiy-metodik asoslari, diagnostika jarayonida qo'llaniladigan metodlar mohiyati hamda intervyu metodining pedagogik amaliyotdagi o'rni ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism

Pedagogik diagnostika, so'rovnoma va intervyu metodlari o'quv muassasasida mavjud holatni chuqur tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim jarayonining sifatini boshqarish, o'quvchilarning individual rivojlanish darajasini aniqlash va differensial yondashuvni shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Diagnostikaning nazariy asoslari o'quvchi shaxsining kognitiv, motivatsion, emotsional va ijtimoiy jihatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ushbu jarayon pedagogik faoliyatning integral bo'lagidir.

Diagnostika o'qituvchiga har bir o'quvchining qiziqishlari, ehtiyojlari, o'quv faoliyatidagi yutuq va muammolari, shaxsiy intilishlari va tajribalariga oid aniq ma'lumotlarni taqdim etadi, bu esa individual yondashuvni samarali tashkil etish imkonini yaratadi. So'rovnoma metodologiyasi ta'lim jarayonini tizimli monitoring qilishda keng qo'llanadi. Yaxshi tuzilgan so'rovnoma o'quvchilarning motivatsiyasi, psixologik holati, dars jarayoniga bo'lgan munosabati, qiyinchiliklari va ehtiyojlarini aniqlashga yordam beradi.

Savollar sodda, mazmunli va tushunarli tuzilishi, javob variantlari esa o'quvchining holatini aniq ifodalashga xizmat qilishi lozim. So'rovnomalardan olingan ma'lumotlar statistik va sifat tahlili usullari asosida qayta ishlanadi. Deskriptiv statistika (o'rtacha qiymat, foizlar, dispersiya) yordamida umumiy holat tavsifi yaratiladi. Zarur hollarda guruhlararo farqlarni aniqlash uchun taqqoslovchi statistik tahlil usullari qo'llanilishi mumkin. Intervyu metodi o'quvchining sub'ektiv tajribasi, fikrlari va hissiyotlarini chuqur o'rganish imkonini beradi. Intervyu jarayonida savollar maqsadli, izchil va pedagogik etika talablariga mos ravishda berilishi zarur.

O'quvchiga erkin fikr bildirish imkonini yaratish, uning javoblarini baholamaslik yoki tanqid qilmaslik, suhbat davomida ishonchli muhitni shakllantirish intervyu metodining samaradorligini ta'minlaydi. Intervyu natijalari sifat tahlili orqali kodlanadi, mavzular ajratiladi va pedagogik xulosalar shakllantiriladi. Diagnostika jarayonidan olingan ma'lumotlar asosida individual rivojlantiruvchi dasturlar, differensial o'qitish strategiyalari, qo'shimcha mashg'ulotlar rejasi va pedagogik yordam yo'nalishlari ishlab chiqiladi.

O'quvchilarning bilim darajasi, qiziqishlari va psixologik holati o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlanadi, o'qituvchiga dars jarayonini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi. Kuzatuv, suhbat, test, diagnostik topshiriqlar, so'rovnoma va intervyu natijalarini birgalikda tahlil qilish ta'lim jarayonining real holatini aniqlashda samarali natija beradi. Pedagogik amaliyotda diagnostika o'quvchi rivojlanishini doimiy kuzatib

borish, o'zgarish dinamikasini aniqlash va o'qitish jarayoniga o'z vaqtida tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Tahlil natijalari ota-onalar, sinf rahbari va boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda ko'rib chiqilishi, o'quvchining rivojlanishiga kompleks yondashuvni ta'minlaydi. Diagnostika metodlarini qo'llashda etik tamoyillarga amal qilish muhim: maxfiylikni ta'minlash, o'quvchining shaxsiy ma'lumotlarini oshkor qilmaslik, rozilik asosida ma'lumot yig'ish va natijalarni faqat ilmiy-pedagogik maqsadlarda qo'llash jarayonning ajralmas qismidir. Zamonaviy pedagogik amaliyotda raqamli diagnostika vositalari ham keng qo'llanmoqda. Online-testlar, elektron portfoliolar, o'quv platformalarining analitik ma'lumotlari yordamida o'quvchining bilim ko'rsatkichlari, darsdagi faolligi, topshiriqlarni bajarish tezligi va sifatini avtomatik tarzda monitoring qilish mumkin. Bu esa o'qituvchiga tezkor va aniq qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Diagnostika, so'rovnoma va intervyu metodlari o'quv muassasasida ta'lim sifati monitoringi, muammolarni erta aniqlash, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanish ehtiyojlarini belgilash hamda ta'lim jarayonini takomillashtirish uchun ishonchli ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar ta'limida sifatli pedagogik yondashuvlar, maxsus metodikalar, individual rivojlantiruvchi dasturlar va ko'p tarmoqli mutaxassislar hamkorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bunday bolalarda bilish, nutq, emotsional-irodaviy va ijtimoiy ko'nikmalar turlicha darajada shakllangan bo'lib, ularni samarali rivojlantirish uchun korreksion-pedagogik ishlarning ilmiy asosda tashkil etilishi zarur.

Korreksion ta'limning samaradorligi ko'p jihatdan pedagog, logoped, defektolog, psixolog, shifokor va ota-onalarning muntazam hamkorligiga bog'liq bo'lib, ularning birgalikdagi tizimli yondashuvi bolaning rivojlanishidagi qiyinchiliklarni erta aniqlash, bartaraf etish, kompensatsiya va adaptatsiya mexanizmlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim muhiti yaratish esa bunday bolalar uchun teng imkoniyatlar, ijtimoiy moslashuv, jamoadagi faol ishtirok va o'zini namoyon etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Zamonaviy didaktik texnologiyalar, interfaol metodlar, sensor-integrativ mashg'ulotlar, nutqni rivojlantirish bo'yicha maxsus mashqlar, kognitiv faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi o'yinlar hamda psixokorreksion yondashuvlar bu jarayonning ajralmas qismidir. Har bir mashg'ulotning rejalashtirilishi, nazorat qilinishi, natijalarni muntazam baholab borish ta'lim jarayonini yanada aniq, samarador va tizimli qiladi. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda asosiy maqsad ularning mavjud qiyinchiliklarini kamaytirish emas, balki shaxs sifatida o'sishi, jamiyatda munosib o'rin egallashi, o'z imkoniyatlarini to'liq amalga oshirishi uchun sharoit yaratishdan iborat.

Shu sababli korreksion ta'lim nafaqat pedagogik jarayon, balki har bir bola uchun psixologik qo'llab-quvvatlovchi, motivatsion va rivojlantiruvchi muhit yaratishga qaratilgan kompleks tizimdir. Ta'limning bunday shakli bolalarning o'z-o'ziga ishonchini oshiradi, ularni faol, ijtimoiy moslashgan, kommunikativ jihatdan rivojlangan shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

O'quv muassasasida mavjud holatni tahlil qilish metodikasi ta'lim sifatini oshirishda, pedagogik jarayonni takomillashtirishda va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslashda muhim diagnostik vosita hisoblanadi. Diagnostika, so'rovnoma va intervyu natijalari o'quv jarayonidagi real muammolar, ehtiyojlar, kamchiliklar hamda kuchli jihatlarni aniqlash imkonini beradi.

Har uchala metodning uyg'un qo'llanilishi ta'lim muassasasidagi vaziyatni kompleks baholashga yordam berib, o'quvchilar rivojlanishi, o'qituvchilar kompetensiyasi, ta'lim muhiti sifati va tashkilotning boshqaruv samaradorligini aniq ko'rsatkichlar asosida o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Diagnostika jarayonida o'quvchilarning bilim darajasi, psixologik holati, motivatsiyasi, ijtimoiy faolligi kabi indikatorlar tahlil qilinib, ularning individual rivojlanish trayektoriyasini belgilash uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar shakllanadi.

So'rovnoma natijalari orqali ta'lim jarayonidagi ishtirokchilar — o'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning fikrlari, munosabatlari va takliflari aniqlanib, bu esa muassasaning ichki muhitini chuqur tushunishga yordam beradi. Intervyu esa diagnostik jarayonning sifat jihatidan boyitib, muammolarni faqat raqamlar bilan emas, balki insoniy omillar, tajribalar, ehtiyojlar va kutilyotgan natijalar asosida talqin qilishga imkon beradi.

Ushbu metodlar asosida olingan ma'lumotlarning tahlili ta'lim jarayonini optimallashtirish, o'quvchilar bilan ishlash strategiyalarini takomillashtirish, pedagoglarning malaka ehtiyojlarini aniqlash, o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish va ta'lim muassasasining rivojlanish dasturini yanada aniqroq rejalashtirishga yordam beradi.

Shuningdek, holatni tahlil qilish jarayoni tashkilot ichida shaffoflikni oshiradi, pedagogik jamoa o'rtasida hamkorlikni kuchaytiradi va boshqaruv qarorlarining obyektiv ma'lumotlarga asoslangan holda qabul qilinishini ta'minlaydi.

Umuman olganda, o'quv muassasasida mavjud holatni muntazam ravishda diagnostika, so'rovnoma va intervyular orqali baholab borish ta'lim sifatining barqaror rivojlanishini, o'quvchilar ehtiyojlariga moslashgan pedagogik muhitni yaratishni hamda muassasaning strategik rivojlanish yo'nalishlarini ilmiy asosda belgilashni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva B. Pedagogik diagnostikaning nazariy asoslari. – Toshkent, 2020.
2. To'raqulov S., Yosh pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi. – Toshkent, 2019.
3. Sharipova N. Ta'limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2021.
4. Mavlonova R. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2018.
5. Xolmatov A. Pedagogik tashxislash asoslari. – Samarqand, 2022.
6. Abdullayev M. O'qituvchining psixologik kompetensiyasi. – Farg'ona, 2020.
7. Denzin N., Lincoln Y. Handbook of Qualitative Research. – London: Sage, 2017.

8. Creswell J. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods. – USA: Sage, 2018.
9. P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. – London: Routledge, 2019.
10. Krueger R. Focus Group Methodology. – USA: Sage, 2017.
11. Слостенин В.А., Петровский А.В. Педагогика: теория и практика. – Москва: Просвещение, 2019.